

University of Applied Sciences in Nowy Sącz

Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu

Neophilologica Sandeciensia 17

edited by / pod redakcją

Jarosław Giza

Rachela Pazdan

Robert Rogowski

Grzegorz Adam Ziętała

Nowy Sącz 2025

XI. OD FEMINATYWÓW DO NEUTRATYWÓW, CZYLI JAK ZMIENIA SIĘ JĘZYK ROSYJSKI NA SKUTEK GENDER (Grzegorz Adam Ziętała¹)

Streszczenie

W niniejszym rozdziale przedstawiono zmiany, które zachodzą w leksyce języka rosyjskiego i dotyczą pojawienia się feminatywów oraz neutratywów. Zmieniająca się leksyka to wielkie wyzwanie dla nauczycieli i tłumaczy. Procesy te zachodzą w języku rosyjskim mimo negatywnej reakcji władz państwa i zapewne współczesny język rosyjski będzie się z czasem dostosowywać do wyzwań związanych z równością płci, inkluzywnością, potrzebą szacunku wobec każdego użytkownika języka. Rozdział zawiera też mini słownik rosyjsko-polskich maskulatywów, feminatywów i neutratywów, które powinni znać nauczyciele i tłumacze.

Summary

This chapter presents the changes taking place in Russian vocabulary, including the emergence of feminine and neuter phrases. This changing vocabulary poses a significant challenge for teachers and translators. These processes are occurring in Russian despite the negative reaction of the state authorities, and it is likely that modern Russian will, over time, adapt to the challenges of gender equality, inclusiveness, and the need for respect for every language user. The chapter also includes a mini-dictionary of Russian-Polish masculinities, feminine, and neuter phrases, which teachers and translators should be familiar with.

Wprowadzenie

Każdy język zmienia się, dostosowując do współczesnych czasów. Zmieniają się zasady gramatyki, pisowni, ortografii, ale najciekawsze są zmiany w zakresie leksyki. Często w państwach z silną, autorytarną władzą, kontroluje się wszelkie sfery życia, w tym i język. Często stosowanie nowego słownictwa w reżimach może być przyczyną karania obywateli, ale nie powstrzymuje to rozwoju języka. Takim przykładem jest współczesna Rosja i język, który próbuje zrównać kobiety z mężczyznami, uznać istnienie wielu płci, a także nikogo nie dyskryminować. Zapewne będzie to trudny i długotrwały proces. Jak się rozwinie – nie wiemy, ale nauczyciel i tłumacz muszą nadążać za tymi zmianami. Niniejszy tekst jest taką próbą zapoznania nauczycieli i tłumaczy języka rosyjskiego z nowym słownictwem i zmianami, które zachodzą w języku we współczesnej Rosji.

I. Feminatywy w języku rosyjskim

Feminatywy (феминитивы) to formy gramatyczne opisujące np. żeńskie nazwy zawodów. Ich coraz częstsze zastosowanie ma na celu m.in. walkę z wciąż pojawiającymi się stereotypami i dążenie do równości płci na rynku pracy (*Feminatywy...*, 2025).

Szwedowa w swej gramatyce języka rosyjskiego z 1982 r. pisała: „słowa rodzaju męskiego zawierają przede wszystkim uogólniające pojęcie człowieka, oznaczają jego przynależność społeczną lub zawodową niezależnie od płci. Dlatego słowa w rodzaju męskim mogą być stosowane w stosunku do osób płci męskiej jak i żeńskiej” (Павлова, 2016).

---

¹ Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu.

W języku rosyjskim słowa, które nazywają zawody i rodzaje czynności posiadają rodzaj. Najczęściej to odzwierciedlenie patriarchy i podziału społecznego, np. *прачка* [pracznica], *горничная* [pokojówka] mają rodzaj żeński, a *врач* [lekarz], *механик* [mechanik], *учитель* [nauczyciel] – męski. Podkreśla to stereotypy płciowe. Rodzaj męski uważa się jednak za neutralny, a więc słowa w rodzaju męskim mogą oznaczać również kobiety i osoby niebinarne (Энби).

Sytuacja dotycząca roli płciowej w języku rosyjskim była kiedyś dość stabilna i nikogo nie dziwiły formy żeńskie, jak *княгиня Ольга* [księżna Olga], jak wspomina A. Piperski. W starych słownikach języka rosyjskiego jest mnóstwo feminatywów. Część z nich przetrwała do obecnych czasów, jak *жрица* [kapłanka] czy *мельничиха* [młynarka]. Stabilna sytuacja panowała do końca XIX wieku, kiedy kobiety masowo zaczęły wykonywać nowe zawody i brakowało słów rodzaju żeńskiego na ich określenie. Zaczęto tworzyć nowe rzeczowniki według modelu *женщина-X* [kobieta-X], np. *женщина-автор* [kobieta-autor], *женщина-писатель* [kobieta-pisarz]. Pod koniec XIX i na początku XX wieku miała miejsce druga fala feminatywów w języku rosyjskim, kiedy to pojawiły się słowa jak *пианистка* [pianistka], *авиатрица* [lotniczka]. W czasach radzieckich, zwłaszcza w latach 30., dominowały formy męskie, np. na 5556 nazw zawodów w „Ogólnorosyjskim klasyfikatorze zawodów” było tylko 25 nazw w rodzaju żeńskim, jak np. *акушерка* [akuszerka], *вышивальщица* [wyszywaczka], *вязальщица* [dziewiarka], *медицинская сестра* [siostra medyczna], *горничная* [pokojówka], *маникюрша* [manikiurzystka], *модистка* [modystka], *санитарка* [sanitariuszka], *швея* [szwaczka] itd. Od 2010 roku zauważa się trzecią falę feminatywów – pojawiają się słowa jak *авторка* [autorka], *экспертка* [ekspertka], *блогерка* [bloggerka], *дизайнерка* [projektantka] czy *президентка* [prezydentka], tworzone głównie za pomocą sufiksu *-ка*.

Zgodnie z zasadami feminatywy w języku rosyjskim tworzy się w następujący sposób:

- jeśli temat rzeczownika r.m. kończy się na *-тель* [-tel], *-ник* [-nik], to r.ż. otrzymuje sufiks *-(ни)ца* [-(ni)ca]: *писатель* [pisarz] – *писательница* [pisarka],
- jeśli temat rzeczownika r.m. kończy się na *-ф* [-f], *-г* [-g], to r.ż. otrzymuje sufiks *-иня* [-inja]: *фотограф* [fotograf] – *фотографиня* [fotografka], *психолог* [psycholog] – *психологиня* [psycholożka],
- jeśli temat rzeczowników r.m. kończący się na inne spółgłoski posiadające pary dźwięczne/bezdźwięczne (głównie na *-т* [-t] i *-д* [-d]), to r.ż. otrzymuje sufiks *-ка* [-ka]: *студент* [student] – *студентка* [studentka], *искусствовед* [krytyk sztuki] – *искусствоведка* [krytyczka sztuki],
- jeśli temat rzeczowników r.m. kończący się na inne spółgłoski nieposiadające par dźwięczne/bezdźwięczne, to r.ż. tworzy się w zależności od akcentu, np.
  - temat akcentowany na ostatniej sylabie: sufiks *-ша* [-sza] (*мэр* [mer] – *мэрша* [merka], *контролёр* [kontroler] – *контролёрша* [kontrolerka]); czasami przeważa sufiks *-ка* [-ka] (*стажёр* [stażysta] – *стажёрка* [stażystka]), *коллекционер* [kolekcjoner] – *коллекционерка* [kolekcjonerka]);
  - temat akcentowany na innej niż ostatnia sylaba – sufiks *-ша* [-sza] (*администратор* [administrator] – *администраторша* [administratorka], *конструктор* [konstruktor] – *конструкторша* [konstruktorka]).

Był to dość skomplikowany schemat z wyjątkami oraz wariantami. Feminizm upraszcza system – zaleca tylko formę z sufiksem *-ка* [-ka], a rzadko *-ша* [-sza] (Пиперски, 2019).

O. Kubajewa klasyfikuje rosyjskie feminatywy na:

- neologizmy (*президентка* [prezydentka], *искусствоведка* [krytyczka sztuki], *архитекторка* [architektka], *режиссёрка* [reżyserka], *экспертка* [ekspertka]),
- nieneologizmy, czyli słowa odnotowane w słownikach (*студентка* [studentka], *художница* [artystka], *учительница* [nauczycielka], *чемпионка* [mistrzyni], *пловчиха* [pływaczka], *программистка* [programistka], *помощница* [pomocnica], *портниха* [krawcowa], *писательница* [pisarka], *принцесса* [księżniczka] i in.),
- słowa, które nie posiadają wariantów w rodzaju męskim, gdyż oznaczają tylko kobiece zawody i odpowiadające im żeńskie pojęcia: *девочка* [dziewczynka], *девушка* [dziewczyna], *женщина* [kobieta], *мама* [mama], *сестра* [siostra], *бабушка* [babcia], *тётя* [ciocia], *няня* [niania] i in. (Кубаева, 2022, s. 419-420).

Według lingwistów najbardziej produktywne do tworzenia feminatywów są sufiksy: *-к(а)* [-k(a)], *-ниц(а)* [-nic(a)], *-щ(а)* [czyc(a)], *-ш(а)* [-sza], *-щ(а)* [-szczyc(a)]: *артист* [artysta] – *артистка* [artystka], *писатель* [pisarz] – *писательница* [pisarka], *лётчик* [lotnik] – *лётчица* [lotniczka], *секретарь* [sekretarz] – *секретарша* [sekretarka]. Feminatywy tworzy się też za pomocą sufiksów *-иц(а)* [-ic(a)], *-их(а)* [-ch(a)], *-есс(а)* [-ess(a)], *-ин(я)* [-in(ja)], *-ис(а)* [-is(a)], *-ух(а)* [-uch(a)], *-унь(я)* [-unj(a)]: *красавец* [przystojniak] – *красавица* [piękność], *ткач* [tkacz] – *ткачиха* [tkaczka], *стюард* [steward] – *стюардесса* [stewardessa], *граф* [hrabia] – *графиня* [hrabina], *директор* [dyrektor] – *директриса* [dyrektorka], *прыгун* [skoczek] – *прыгунья* [skoczka] (Ibidem, s. 420).

Przeważające formy z sufiksem *-к(а)* [-k(a)] można podzielić na trzy grupy, w których sufiks ten:

- jest swobodnie dodawany do istniejących nazw zawodów, gdzie nie ma formalnych ograniczeń jak *юрист* [prawnik] – *юристка* [prawniczka], *автор* [autor] – *авторка* [autorka], *директор* [dyrektor] – *директорка* [dyrektorka],
- tworzy pochodne słowa, które nie mają ekspresji negatywnej, w odróżnieniu od takich negatywnych z sufiksem *-(а)* [-(-a)]: *авторша* – *авторка* [autorka], *тренерша* – *тренерка* [trenerka],
- wykorzystywany jest do nazywania kobiet, wykonujących nowe zawody z ostatnich dziesięcioleci XXI wieku: *редактор* [redaktor] – *редакторка* [redaktorka], *блогер* [blogger] – *блогерка* [bloggerka], *менеджер* [menadżer] – *менеджерка* [menedżerka], *дизайнер* [projektant] – *дизайнерка* [projektantka] (Ibidem, s. 420).

Rosyjskie feminatywy tworzone i stosowane są nieregularnie, w różnych formach mowy pisemnej i ustnej, mają czasami różne zabarwienie stylistyczne, np. neutralne *стюардесса* [stewardessa] i negatywne *министресса* [ministra].

W Rosji feminatywy mają też wydźwięk polityczny i stały się przedmiotem zainteresowania prokremlowskich polityków. 30 listopada 2023 roku Sąd Najwyższy Federacji Rosyjskiej uznał międzynarodowy ruch LGBT za organizację ekstremistyczną.

Wykorzystanie feminatywów uznano za cechę, która łączy członków LGBT. W mediach rozgorzały dyskusje, czy za użycie feminatywów można trafić do kolonii karnej. Deputowany Dumy Państwowej Witalij Miłonow nawoływał do zakazania stosowania feminatywów w języku rosyjskim argumentując, że:

Феминитив – это некая выраженная форма несогласия с традиционным распределением мужского и женского рода через намеренное искажение русского языка. Безусловно, носители этих феминитивов, те, кто хочет их использовать, тем самым выражают свой радикальный протест против принятой системы отношений между мужчиной и женщиной. [...] Феминитивы, безусловно, являются таким антикультурным вызовом ЛГБТ*-сообщества против традиционного языка [feminatywy to pewnego rodzaju forma braku zgody na tradycyjny podział na rodzaj męski i żeński poprzez celowe skażenie języka rosyjskiego. Osoby stosujące feminatywy wyrażają swój radykalny protest przeciwko przyjętemu systemowi relacji między mężczyzną a kobietą. [...] Feminatywy są takim antykulturowym wyzwaniem społeczności LGBT+ przeciwko tradycyjnemu językowi]² («Срам, который...», 2024).

Deputowany wyjaśnił również, że nie dotyczy to takich słów, które już weszły do języka jak *учительница* (nauczycielka) czy *писательница* (pisarka). Dodał też w swym specyficznym języku:

Я просто не очень хорошо знаю весь этот срам, который левацкие немывтые бабищи используют. Тем не менее они весьма режут слух. Бабушки нынешних лесбиянок и ЛГБТ*-активисток, вся эта левацкая мразь троцкистская, которая была, они очень много наобразовывали в русском языке слов: тракторина, пистелина и так далее [Po prostu niezbyt znam tę całą hańbę, którą wykorzystują lewackie niemyte babska. [...] Babcie obecnych lesbijek i aktywistek LGBT+, wszystkie te lewackie trockistowskie kanalie, które były, natworzyły w języku rosyjskim mnóstwo słów: *тракторина* [słowo określające traktorzystkę, a jednocześnie imię nadawane w czasach radzieckich – GAZ], *пистелина* [słowo oznaczające pisarkę – GAZ] i tak dalej] (Ibidem).

Jednak za stosowanie feminatywów nie będą wsadzać do więzienia, ale ludzie, którzy je stosują „участвуют в «деструктивной политической деятельности» и «покушаются на культурное наследие»” (Ibidem) [biorą udział w „destruktywnej działalności politycznej” i „czynią zamach na dziedzictwo kulturowe”]. Brakuje mu jednak konsekwencji, gdyż dodaje: „Если захочет одинокая, живущая с пятнадцатью кошечками редакторша выпустить текст с искажениями русского языка, это будет экстремизмом” (Ibidem) [Jeśli jakaś samotna redaktorka, która mieszka z piętnastoma kotkami opublikuje tekst ze skażonym językiem rosyjskim, to będzie to ekstremizm].

² tłumaczenia własne – GAZ.

Rosjanki nie wiedzą dalej, czy można używać feminatywów, czy można trafić za nie do kolonii karnej. Dziennikarze „Wolnych nowości” (Свободные новости) dotarli do tekstu wyroku Sądu Najwyższego, gdyż nie został opublikowany, w którym wyjaśniono, jakie to są te cechy społeczności LGBT, które są uznawane za ekstremistyczne: „наличие определенных нравов, обычаев и традиций (гей-парады), схожий образ жизни (в частности, особенности выбора половых партнеров), общие интересы и потребности, специфический язык” [posiadanie określonych manier, obyczajów i tradycji (gay parady), odpowiadający im tryb życia (zwłaszcza wybór partnerów płciowych), zainteresowania i potrzeby, specyficzny język] (Габдулина, Воронов, 2024). I według Sądu ten specyficzny język, to stosowanie „потенциальных слов-феминативов” [potencjalnych słów-feminatywów], jak *руководительница* [kierowniczka], *директорка* [dyrektorka], *авторка* [autorka], *психологиня* [psycholożka], czyli niby tych, których nie ma w słownikach. I znów brak konsekwencji, gdyż *руководительница* [kierowniczka] jest w słownikach (Ibidem). A więc zapewne w praktyce będzie to zależało od konkretnego sądu.

W badaniach przeprowadzonych w 2023 roku przez „Superjob” feminatywy wywołują negatywne reakcje aż u 63% badanych Rosjan. Takie słowa jak *психологиня* [psycholożka], *авторка* [autorka], *директорка* [dyrektorka] bardziej drażnią kobiety niż mężczyźni. Aż 74% Rosjan nie używa feminatywów, a 19% stosuje je, lecz w formie żartobliwej czy wręcz sarkastycznej (*Опрос показал...*, 2023). Widzimy więc, że obecnie kwestia feminatywów wywołuje skrajne reakcje w rosyjskim społeczeństwie.

Po okresie prób zrównania, w dziedzinie gramatyki, kobiet i mężczyzn pojawiły się refleksje, że świat jest bardziej zróżnicowany i nie dzieli się tylko na dwie płcie, choć tradycjonałści i konserwatyści nie uznają tego. Pojawiła się więc konieczność dopasowania języka do norm poprawności politycznej, aby nie urazić kogoś, kto czuje się innym, kto nie chce wpisywać się w gramatyczne normy dwóch rodzajów. Pojawił się język neutralny płciowo.

II. Język rosyjski neutralny płciowo

Jak zauważa I. Chmura-Rutkowska:

język wrażliwy na płeć i język włączający to sposób na uznanie różnorodności, poszanowanie wszystkich osób, promowanie równości płci oraz zwalczania uprzedzeń. Wpływa na to, jak myślimy o sobie i innych ludziach, a także buduje i reguluje relacje. Problem nie leży w samym języku, lecz w naszych przekonaniach, stereotypach, uprzedzeniach i przyzwyczajeniach (2024).

Język neutralny płciowo (гендерно нейтральный язык) to ogólne określenie służące zdefiniowaniu języka pozbawionego znamion seksizmu, języka, który jest inkluzywny lub równościowy. Celem języka neutralnego płciowo jest unikanie wyboru słów, które można interpretować jako tendencyjne, dyskryminujące lub poniżające, gdyż sugerują wyższość jednej płci nad drugą. Stosowanie równościowego i inkluzywnego języka pomaga także ograniczyć stereotypy płciowe, wspiera rozwój społeczny oraz przyczynia się do osiągnięcia równouprawnienia płci (*Język neutralny...*, 2018).

W języku rosyjskim, by zastosować formę neutralną płciowo, można skorzystać z kilku sposobów:

- formę czasownika czasu przeszłego zastąpić formą czasu teraźniejszego lub zmienić konstrukcję zdania, jak zamiast *Ты получил(а) сообщение* [Otrzymałeś(-ałaś) wiadomość] można zastosować *У тебя новое сообщение* [Masz nową wiadomość] lub *Тебе пришло сообщение* [Do Ciebie dotarła wiadomość];
- rzeczownik w rodzaju męskim można zamienić na rzeczownik w rodzaju wspólnym, imiesłów lub czasownik, np. *руководитель* [kierownik] na *руководство* [kierownictwo], *студенты* [studenci] na *учащиеся* [uczący się, osoby studiujące³], *Спасибо, что являетесь подписчиком* [Dziękujemy, że jesteś subskrybentem(-ką)] na *Спасибо, что пользуетесь подпиской* [Dziękuję, że korzystasz z subskrypcji];
- przymiotnik z końcówką oznaczającą płeć zamienić na czasownik lub rzeczownik, np. *Я согласен с условиями использования* [Zgadzam się na warunki korzystania] na *Я принимаю условия использования* [Przyjmuję (Akceptuję) warunki korzystania], *Будь осторожен* (Bądź ostrożny(-a)) na *Сохраний осторожность* [Zachowuj ostrożność];
- zamiast form czasu przeszłego można wykorzystać formy czasu teraźniejszego, np. *(имя) начал(а) отслеживать ваши обновления* [(imię) zaczął(-ęła) śledzić wasze aktualizacje] na *(Имя) теперь отслеживает ваши сообщения* [(imię) obecnie śledzi wasze wiadomości];
- zastąpić formę *ты* [ty] na *вы* [wy, Państwo], np. *Ты купил(а)* [Kupiłeś(-aś)] na *Вы купили* [w języku rosyjskim forma neutralna, stosowana do obu płci, w polskim Kupiliście/Kupiłyście wskazuje na płeć];
- zamienić „neutralne” formy męskie i żeńskie na neutralne słowa, np. zamiast *пользователи и пользовательницы* [użytkownicy i użytkowniczki] zastosować *те, кто пользуется* [ci, którzy korzystają] (Левченя, 2023).

Neutrality (нейтральность) stosowane są z formami nijakimi/neutralnymi, jak *моё красивое партнёрика пришло домой, май красивой партнёрче пришедши домой* [moje piękne partnerze przyszło do domu] i z formami liczby mnogiej, jak *Оскар – истинные театраликс, они почти ежедневно ходят в театр* [Oskar to prawdziwy teatraliks, prawie codziennie chodzi do teatru] (*Словарь гендерного...*).

Jednym ze sposobów tworzenia neutralności jest stosowanie nieodmiennych nazw obcego pochodzenia, jak *географос* [geografos] czy *биологос* [biologos] – z języka greckiego. Aktywiści LGBTQ+ proponują tworzenie neutralności zgodnie z systemem ALT+X – końcówka *-альт* [-alt], zazwyczaj połączona z literą *a* [a] w sufiksie lub końcówce oznacza alternatywę. Według tego modelu utworzono słowa *асексуальт, музыкальт, консультальт*. Końcówka *-икс* [-iks] lub *-екс* [-eks], zazwyczaj połączona z *и* [i] lub *у* [u] w sufiksie lub końcówce (lub dodane po temacie)

³ to tzw. osobatywy (персонативы) – słowa włączające wszystkie osoby, tworzone według typu „osoba + imiesłów”, „osoba + przymiotnik nie wskazujące na płeć, czyli pasujące do osób płci których nie znamy, np. zamiast *дорогие студенты* czy *дорогие студентки*, *дорогие студенты* stosujemy *дорогие osoby студующие*, zamiast *дзеньнікарзе* i *дзеньнікаркі* – *osoby dziennikarskie*.

oznacza krzyżyk, przekreślenie końcówki płciowej, czyli iksatywy (иксативы)⁴, jak *директорикс* [dyrektorx], *подростекс* [nastolatekx]. W liczbie pojedynczej te słowa nie odmieniają się, żeby uniknąć podziału płciowego, a w liczbie mnogiej mogą mieć formy odmiany we wszystkich przypadkach, oprócz dopełniacza i biernika (Ibidem).

W celu poszerzenia znaczenia płci, np. transseksualności, niebinarności, stosuje się gwiazdkę (*), np. *Наше учреждение оказывает помощь женщинам** [Nasza instytucja udziela pomocy kobietom*], co oznacza, że nasza instytucja pomaga nie tylko kobietom, ale i trans-kobietom, trans-mężczyznom, osobom niebinarnym. Identycznie zdanie *Послеродовая депрессия у матерей** [Depresja poporodowa u matek*] oznacza depresję poporodową nie tylko matek, ale osób różnych płci, którym urodziło się dziecko. Ostatnio ten sposób jest krytykowany i odchodzi się od niego, gdyż oznacza brak szacunku dla osób, które nie utożsamiają się z kobietami czy mężczyznami, a nazywamy je słowem *женщина*, chociaż z gwiazdką. Prawidłową formą byłoby raczej *Мы оказываем помощь трансгендерным и цисгендерным женщинам* [Udzielamy pomocy kobietom transgenderowym i cisgenderowym].

Stosuje się również niebinarne zaimki, czyli zamiast podziału na zaimek męski *он* [on] i żeński *она* [ona] wykorzystuje się zaimki w liczbie mnogiej *они* [oni] i zaimek rodzaju nijakiego *оно* [ono]. Zgodnie z modą z języka angielskiego, gdzie stosuje się zaimek *they/them* w języku rosyjskim stosuje się zaimek liczby mnogiej *они* [oni] w stosunku do pojedynczej osoby, np. *Он участвовал* [On uczestniczył] / *Она участвовала* [Ona uczestniczyła] można powiedzieć *Они участвовали* [Oni uczestniczyli].

Można też zaimek *они* połączyć z feminatywem czy gender gapem (_): *Анна художниц_а* [Anna jest artyst_a], *Они участвовал_и* [Oni uczestniczył_i].

Stosuje się również zaimek rodzaju nijakiego *оно* [ono], np. *Не шуми! Оно уставшее и легло отдыхать* [Nie hałasuj! Ono jest zmęczone i położyło się spać]. Jednak zaimek *оно* [ono] przywodzi na myśl wcześniejsze obrażanie osób LGBTQ+, a także stosuje się zazwyczaj w stosunku do dzieci, np. *Дитя малое. Какое же оно сонное* [Malutkie dziecko. Jakie ono jest śpiące] (Гребенникова, 2023).

W języku neutralnym płciowo można zastosować zaimek *оно/ех* [one/ech] (M. – *оно*, D. – *(н)ех*, C. – *(н)ейм*, B. – *(н)ех*, N. – *(н)еме*, Msc. – *о нех*), np. *Ех не было дома. Нам пришлось позвонить ейм, чтобы узнать, как оно себя чувствует.*

Neutralny płciowo jest też zaimek *эте* [ete] (M. – *эте*, D. – *этех*, C. – *этем*, B. – *этех*, N. – *этеме*, Msc. – *об этех*), np. *Эте ученике подготовилесь к уроку.*

Rzeczowniki neutralne płciowo są zakończone na *-е* [-e], a rzeczowniki, które posiadają feminatywy z sufiksami *-ка* [-ka], *-ца* [-ca], *-ша* [-sza] otrzymują końcówkę *-че* [-cze], np. *работниче* [robotnicze], *авторе* [autorze]. Słowa oznaczające mieszkańców zawsze otrzymują końcówkę *-че* [-cze]: *молдаванче* [Mołdowańcze], *москвиче* [Moskwicze] i odmieniają się jak zaimek *оно* [one]: (M. – *учениче*, D. – *ученичех*, C. – *ученичем*, B. – *ученичех*, N. – *ученичеме*, Msc. *об ученичех*).

W czasownikach w czasie przeszłym stosuje się końcówkę *-е* [-e]: *учениче прочитале задание* [Uczenicze przeczytało zadanie], *Оно сказале* [One powiedziałe].

⁴ iksatywy to formy typu *онх*, *он**, *он_*, używające place holderów / znaków zastępujących różnice między wersją męską a żeńską. Formy przydatne w piśmie, ale ciężkie do wymówienia, używane do grupy osób o nieznanym płci; pasują gramatycznie do form z iksem, np. *моих пиёкнх партнерх przyszлх до дому*.

Ciekawe są również formy tworzenia imion odojcowskich – dodaje się *-e* [-e], np. zamiast *Валя Святославовна* [Wala Swiatosławowna, czyli córka Swiatosława] powstaje forma *Валя Святославова* [Wala Swiatosławowe]. Podczas odmiany nazwisk również dodaje się *-e* [-e]: *Петрове* [Pietrowie, zamiast Петровы – Pietrowowie].

Pojawiły się nowe rzeczowniki, np. określenia członków rodziny (zamiast *брат/сестра* [brat/siostra] używa się *сиблин* [siblin], zamiast *дядя/тётя* [wujek/ciocia] – *сиблин родителей* [siblin rodzicx], zamiast *мама/папа* [mama/tata] – *родителье* [rodzicze], *бабушка/дедушка* [babcia/dziadek]– *энбушка* [enbuszka], *муж/жена* [mąż/żona] – *супруге* [małżenie], *племянник/племянница* [siostrzeniec/siostrzenica] – *племяннице* [siostrzeńcze], *внук/внучка* [wnuk/wnuczka] – *внуче* [wnucze] (*Гендерно-нейтральный...*, 2021).

W jakim kierunku pójdzie język rosyjski, nie jest wiadome. Tym bardziej, że język podlega, jak też inne sfery życia, kontroli Kremla. Jak zauważają autorzy z „Centrum T”:

некоторые гендерно-нейтральные формы пока остаются окказиональными – то есть индивидуальными или авторскими. Например, не очень большая группа носителей языка готовы использовать или даже просто понимают значение слова «читательникс». И тут есть два пути: использовать нормативное «читающие», либо попытаться повлиять на узус. [...] повлиять на узус – это использовать неологизмы в речи. Тут всё просто: вы используете понравившийся энбинатив, окружающие подхватывают его и передают своему кругу общения, и таким образом вся Россия в следующий раз выбирает не *президента*, а *президентикс*. [...] А может быть в русском появятся дополнительные грамматические рода для обозначения новых гендеров (*Гендерно-нейтральный язык. Зачем...*, 2024) [niektóre neutralne płciowo formy pozostają dalej jako okazjonalizmy, czyli słowa indywidualne, autorskie. Na przykład jest dość duża grupa osób, dla których rosyjski jest językiem ojczystym, które są gotowe stosować i rozumieją znaczenie słowa *czytelnix*. Mamy tu dwie drogi: korzystać z normy *читающий* albo wpłynąć na uzus. [...] Wpłynąć na uzus, to wykorzystywać neologizmy w mowie. Tu wszystko jest proste: stosujecie enbinatyw, który się wam podoba, otoczenie podchwyci go, i w ten sposób cała Rosja kolejny raz wybierze nie *президента*, а *президентче*. [...] A może w języku rosyjskim pojawią się inne rodzaje gramatyczne dla oznaczenia nowych płci (gender).

Co ciekawe, na stronie Facebook, gdzie umieszczono ten tekst, pojawiła się adnotacja: „niniejszy materiał (informacja) został sporządzony, rozpowszechniony i skierowany przez agenta zagranicznego «Centrum T» lub dotyczy działalności agenta zagranicznego «Centrum T»” (Ibidem). Agent zagraniczny (иностранный агент) to status nadawany w Rosji od 2012 roku przez władze osobom, które otrzymują wsparcie z zagranicy, są pod tzw. obcym wpływem (иностранное влияние). Są to osoby niewygodne, inaczej myślące niż Kreml.

III. Rosyjsko-polski słownik podstawowych maskulatywów, feminatywów i neutratywów

W związku z pojawieniem się tak dużej liczby nowych rzeczowników-neutratywów i feminatywów, współczesny nauczyciel czy tłumacz języka rosyjskiego musi posiadać podstawową wiedzę, jakie zastosować słowa, aby nie urazić kogoś. Poniżej ukazany zostanie krótki słownik rosyjskich i polskich maskulatywów, feminatywów i neutratywów:

Tabela 1

Rosyjsko-polski słownik maskulatywów, feminatywów i neutratywów

Maskulatyw		Feminatyw		Neutratyw	
j. ros.	j. pol.	j. ros.	j. pol.	j. ros.	j. pol.
автор	autor	авторка	autorka	авторче	autorze, autorum
адвокат	adwokat	адвокатка	adwokatka	адвокатче	akwokacie
админ	admin	админка	adminka	админче, админикс	adminie, adminko, adminicze
акробат	akrobata	акробатка	akrobatka	акробатикс, акробатче	akrobatko, akrobato, akrobatcze
актёр	aktor	актриса	aktorka	актёрче, акторе	aktorze
активист	aktywista	активистка	aktywistka	активиста, активистче	aktywiszcze
алкоголик	alkoholik	алкоголичка, алкоголица	alkoholiczka	алкоголиче, персоне с алкоголизмом	alkoholicze
аллергик	alergik	аллергичка	alergiczka	аллергиче, аллергик, аллергикс	alergicze
Американец	Amerykanin	Американка	Amerykanka	Американь, Американче	Amerykańcze
аналитик	analitik	аналитица	analityczka	аналитикс, аналитиче	analitycze
ангел	anioł	ангелесса	anielica	ангелос, ангеликс, ангельче	anielo, aniełło
Англичанин	Anglik	Англичанка	Angielka	Англичань	Angielcze
аптекарь	aptekarz	аптекарка	aptekarka	аптекарге	aptekarcze
артист	artysta	артистка	artystka	артиста	artyszczе, artyszczę, artystum
астроном	astronom	астрономка	astronomka	астрономикс, астрономче, астрономос	astronomcier
банкир	bankowiec	банкирша	bankowczyni	банкирге	bankowcze
бармен	barman	барвумен	barmanka	бартендер	barmańcze
беженец	uchodźca	беженка	uchodźczyni	беженче, бежень	uchodźcze
библиотекарь	bibliotekarz	библиотекарь, библиотекарша, библиотекарка	bibliotekarka, bibliotekara	библиотекарь, библиотекарче	bibliotekarcze, bibliotekarko, bibliotekaro
бизнесмен	biznesmen	бизнесвумен, бизнеследи, бизнесменша	businesswoman, biznesmenka	бизнесперсона, бизнесменче, бизнеслицо	biznesmeńcze, businessperson
блогер	bloger	блогерка, блогерша	blogerka	блогер/блогерче	blogerze
бог	bóg	богиня	bogini	божество	bóstwo, bożyszczе, bożę
богач	bogacz	богачка	bogaczka	богаче	bogaczko

бойфренд(ец)	narzeczony	гёрл-френд(ка)	narzeczona	болфренд	narzeczone, narzeczono
брат	brat	сестра	siostra	братра	rodzeństwo, rodzeńcze, siostrze, bracie, siostrobracie
бюрократ	biurokrata	бюрократка, бюрократесса	biurokratka	бюрократче, бюрократикс, бюрократа	biurokratcze, biurokracie
ветеринар	weterynarz	ветеринарка	weterynarka	ветеринарче, ветеринарикс	weterynarko, weterynarcze
внук	wnuk	внучка	wnuczka	внуче	wnuczę, wnucze
волонтёр	wolontariusz	волонтёрка	wolontariuszka	волонтёрче	wolontarze, wolontario, wolontarium, wolontariuszcze
враг	wróg	врагиня	wrogini	враже	wroże, wrogum
врач	lekarz	врачка, врачиха	lekarka	враче/врань	lekarcze
географ	geograf	географиня	geografka	географос	geografcze, geografko
герой	bohater	героиня	bohaterka	геройче	bohaterze, bohatero, bohaterko, bohatercze
горожанин	mieszczuch	горожанка	mieszczuszka	горожань, горожанче	mieszczusze
господин	pan	госпожа	pani	госпожне, уважаемый человек, уважаемое лицо	panio, pań, pano, państwo
гость	gość	гостья	gościni	гостье	goście, gościno, gościńcze, gościę
гражданин	obywatel	гражданка	obywatelka	гражданче, гражданское лицо	obywatelcze
дантист	dentysta	зубная	dentystka	дантистче, дантиста	dentyszcze
дедушка	dziadek	бабушка	babcia	прародительникс	dziabko, dziabke, badko, babek, dziabcia, przodziec
джентельмен	dżentelmen	джентель- вумен	dżentelmenka, dżentelwoman	джентельфренд	dżentelmeńcze, dżentelperson
дизайнер	projektant	дизайнерка	projektantka	дизайнерикс	projektantko, projektancie, projektancze
дипломат	dyplomata	дипломатка	dyplomatk	дипломатче, дипломатикс, дипломата	dyplomatk
доктор	doktor	докторка	doktorka	докторче	doktorze
доставщик	dostawca	доставщица	dostawczyni	доставщикс	dostawcze
друг	przyjaciel	подруга	przyjaciółka	друже	przyjacioło, przyjaciołło, przyjaciółko, przyjacięłło, przyjacielcze
дядя	wujek	тётя	ciocia	тёдя, дятя, зязя, пиблинг, чуча	ciotko, wucio, wujne, ciojko, wujciotko, ciotowujo, wujostwo, ciotkostwo
житель	mieszkaniec	жительница	mieszkanka	жительникс	mieszkańcze, mieszkanko
журналист	dziennikarz	журналистка	dziennikarka	журналистче, журналистикс	dziennikarcze, dziennikaro, dziennikarze
иностранец	obcokrajowiec	иностранка	obcokrajówka	инострань	obcokrajówcze

кассир	kasjer	касси́рша	kasjerka	касси́рикс, касси́рче	kasjerze
клиент	klient	клие́нтка	klientka	клие́нтче, клие́нта	klientko
король	król	короле́ва	królowa, króla	короле́вче	królowe, króle, królcze
кот	kocur	кошка	kotka	кошко	kot, kocię
крестьянин	chłop	крестья́нка	chłopka	крестья́нче	chłopcze
критик	krytyk	крити́ца, критике́сса	krytyczka	крити́кс, крити́кос, критиче	krytycze
купец	kupiec	купчи́ха, купчи́ца	kupczyni	купче	kupcze
лётчик	lotnik	лётчи́ца	lotniczka	лётчи́кс	lotnicze
мальчик	chłopak	дево́чка	dziewczyna	дитя	enby, osoba
метеоролог	meteorolog	метеорологи́ня	meteorolożka	метеоро́логос, метеоро́логикс, метеоро́логиче	meteoroloże
министр	minister	минист(е)́рка	ministra	минист(е)́рче	ministrze
мистер	mister	мисси́с	miss	микс	miks
моряк	marynarz	моря́чка	marynarka	моря́че	marynarcze
муж	małżonek	же́на	małżonka	супру́же	małżenie
мужчина	mężczyzna	же́нщина	kobieta, baba	персо́на, челове́к, осо́ба, энби	enbinie, enbie, enbiszcze
музыкант	muzyk	музыкан́тка	muzyczka	музыка́лт	muzyczne
окулист	okulista	окули́стка	okulistka	окули́ста	okuliszcze
официант	kelner	официа́нтка	kelnerka	официа́лт, официа́нтче, персона́л рестора́на	kelnerze
охотник	myśliwy	охо́тница	myśliwa	охо́тникс, ханте́р, охо́тниче	myśliwe
папа	tata	мама	mama	пама/ма́па	tamo, tamko, łało, nana
парень	chłopak	деву́шка	dziewczyna	энби	enby, osoba
певец	piosenkarz / śpiewak	певи́ца	piosenkarka / śpiewaczka	певче	piosenkarko, piosenkarcze / śpiewacze, śpiewaczko
педагог	pedagog	педаго́гиня	pedagożka	педаго́гикс, педаго́гос, педаго́же	pedagoże
пекарь	piekarz	пека́рка, пе́карка	piekarka	пе́карче, пека́рче	piekarcze, piekarko
переводчик	tłumacz	переводчи́ца	tłumaczka	переводчи́кс, переводче	tłumaczko, tłumaczyszcze
пилот	pilot	пилоте́сса	pilotka	пилотче	pilocie, pilotcze
племянник	siostrzeniec	племя́нница	siostrzenica	племя́шка, племя́нникс, племя́нниче	siostrzeńcze, siostrzenieę
пловец	pływak	пловчи́ха	pływaczka	плавче, плови́че, плови́кс	pływacze
повар	kucharz	повари́ха	kucharka	повар(и)́че	kucharcze, kucharko
подросток	podrostek	подро́сток	podrostka	подро́сток, подро́стко	podrostko
пожарник	strażak	пожари́ца	strażaczka	пожв́рникс, пожари́че, пожа́рное	strażacze, strażaczko
политик	polityk	поли́тица, поли́тик, поли́тичка, поли́тикесса	polityczka	поли́тикс, поли́тик, поли́тиче	politycze
полицейский	policjant	поли́цейская, офице́рша поли́ции, офице́рка поли́ции	policjantka	поли́цейской, офице́рче, офице́рикс поли́ции	policjantcze, głina

пользователь	użytkownik	пользовательница	użytkowniczka	пользовательникс	użutkownicze
поляк	Polak	полька	Polka	полько, поляче	Pol(a)cze
портной	krawiec	портная, портниха, портница	krawcowa, krawczyni	портнай, портниче, портникс	krawcze
поэт	poeta	поэтесса	poetka, poetessa	поэтче, поэтия, поэтикс	poetum, poetko
прач	pracz	прачка	praczka	праче	praczko
предприниматель	przedsiębiorca	предпринимательница	przedsiębiorczyni	предпринимателикс, предприниматче, предпринимателье	przedsiębiorcze
президент	prezydent	президентка, президента, президинта	prezydentka	президентче, президентикс, президента	prezydentcze, prezydencie
преподаватель	wykładowca	преподавательница, преподаватчица	wykładowczyni	преподавателикс, преподаватекс, преподаватчикс, преподавательче	wykładowcze
принц	książę	принцесса	księżna, księżniczka	принкс, принче, принцекс, монаршее дитя	księżne, księżnicze
программист	programista	программистка	programistka	программистикс, програмистче, програмиста	programiszcze, programiszczę
продавец	sprzedawca	продавщица	sprzedawczyni	продавщикс, продавиче, продавикс, продавчина	sprzedawcze
психиатр	psychiatra	психиатрка, психиатрша, психиатриня	psychiatra, psychiatrka	психиатрикс, психиатриче, психиаторче, психиатрическая персона, психиатор, психиатер, психиатр	psychiatrze
психолог	psycholog	психологиня	psycholożka	психологос, психологиче, психологикс	psycholoże
работник	robotnik	работница	robotniczka, robotnikca	работче, работникс, работниче	robotnice
разведчик	zwiadowca	разведчица	zwiadowczyni	разведчикс, разведче	zwiadowcze
редактор	redaktor	редакторка	redaktorka	редакторче	redaktorze
репортёр	reporter	репортёрка	reporterka	репортёрче, репортер, репортье	reportercze, reporterum, reporterko
родственник	krewny	родственница	krewna	родственникс, родче, родня, член семьи	krewnie
русский	Rosjanin	русская	Rosjanka	русской, русское, русския, руссикс	Rosjańcze
рыцарь	rycerz	рыцарша, рыцарка, рыцарыня	rycerka	рыцарче, рыцарикс	rycercze
священник	kapłan	священница	kapłanka	священникс	kapłańcze, kapłanko
священнослужитель	duchowny	священнослужительница	duchowna	священнослужител ьникс, священниче, священнослужитче	duchowne
совершеннолетний	pełnoletni	совершеннолетняя	pełnoletna	совершеннолетний/ -иня, совершеннолетняя персона/особа	pełnoletne
сосед	sąsiad	соседка	sąsiadka	соседче	sąsiadko, sąsiedzie
сотрудник	współpracownik	сотрудница	współpracowniczka, współpracownica	сотрудниче, сотрудникс	współpracownicze

специалист	specjalista	специалистка	specjalistka	специалистче, специалистикс, специалиста, специаликс, спец	specjaliszcze
спортсмен	sportowiec	спортсменка	sportowczyni	спортсменче, спортсмень, спортсменш	sportowcze, sportowko, sporterkum
стоматолог	stomatolog	стоматологиня	stomatolożka	стоматологос	stomatoloże
строитель	budowlaniec	строительница	budowlańczyni	строительникс	budowlańcze
студент		студентка			studencie, studentum, studentko
стюард	steward	стюардесса	stewardessa	стюардикс, стюардче	stewardzie
супруг	małżonek	супруга	małżonka	суженой	małżenie
сын	syn	дочь	córka	дитя, отпрыск, потомок, малютка, детёныш	dziecko, córek, synka, dziecię
творец	twórca	творица, творчица, творчиня	twórczyni	творче, творческая персона/особа	twórcze
терапевт	terapeuta	терапевта, терапевтша, терапевтиня	terapeutka	терапевтче, терапевтикс, терапевтис	terapeuta, terapeutcze
тесть	teść	тёща	teściowa, teściini	тесче	teście, teściowe
тинейджер	nastolatek	тинейджерка	nastolatka	тинейджер	nastolatko
торговец	handlarz	торговка	handlarka	торговче	handlarcze, handlaro
турист	turysta	туристка	turystka	туристче, туристикс, туриста	turyszcze
участник	uczestnik	участница	uczestniczka	участикс, участие	uczestnicze
ученик	uczeń	ученица	uczennica	ученикс, ученище, учащийся, учения	ucznio, uczniu, uczeńcze, uczo
учёный	uczony	учёная	uczona	учёнай, учёная, учёнке, научной сотрудникс	uczone
физик	fizyk	физичка, физица, физикесса, физ(и)чиня	fizyczka	физикс, физиче	fizyczne
фотограф	fotograf	фотографка, фотографиня, фотографистка	fotografka	фотографче, фотографос, фотографиста	fotografcze, fotografko
химик	chemik	химица, химичка, хим(и)чиня	chemiczka, chemica	химикс, чимиче, химчина, химея	chemiczne
хирург	chirurg	хирургиня	chirurgka, chirurgini	хирург, хирургос	chirurgze
хозяин	gospodarz	хозяйка	gospodyni	хозяй, хозяйче	gospodynie, gospodyń
христианин	chrześcijanin	христианка	chrześcijanka	христианче, христианинь	chrześcijańcze
художник	malarz / artysta	художница	malarka / artystka	художникс, художниче	malarko, malarcze / artyszczce. artyszczę, artystum
чемпион	czempion	чемпионка	czempionka	чемпионь, чемпион, призёр, победитче	czempioncze
чёрт	diabeł	чертовка	diablica	чертище, чертила	diabło, diable, diabelstwo
читатель	czytelnik	читательница	czytelniczka	читательникс, читателикс, читальт, читака	czytelnicze
швей	szwacz	швея	szwaczka	швее, швеё, швейче	szwaczko

шеф	szef	шефиня	szefowa	шеф, шефче	szefowe, szefum, szefko
шахтёр	górnik	шахтёрка	górniczka	шахтёрче	górnicze
школьник	uczeń	школьница	uczennica	школьникс, школьниче	ucznie, ucznio, uczeńcze, uczko
шпион	szpieg	шпионка	szpiegini	шпионче, шпионь, шпион	szpieże
электрик	elektryk	электрица	elektryczka	электрикс, электриче, электриста	elektrycze
эмигрант	emigrant	эмигрантка	emigrantka	эмигральт, эмигранта, эмигрантче, эмигранта	emigrancie, emigrantum, emigrantko, emigrantcze
ютубер	youtuber	ютуберка	youtuberka	ютубер, ютуберче	youtuberze

Źródło: opracowanie na podstawie <https://ru.pronouns.page/dictionary>, <https://zaimki.pl/neutrality> (dostęp: 16.07.2025).

Podsumowanie

Każdy język reaguje na zmiany zachodzące w społeczeństwie, które się nim posługuje. Po trzech falach feminizmu w Rosji język musiał zaznaczyć rosnącą rolę kobiet w społeczeństwie. Co prawda, język rosyjski zawierał feminyty już w czasach staroruskich czy aktywnie poszerzał ich zasób w czasach radzieckich, gdy kobiety zaczęły masowo wykonywać zawody uznawane dotychczas za typowo męskie, gdyż mężczyźni poszli na front, wielu zginęło. Ale prawdziwa zmiana nastąpiła na początku XXI wieku. Pojawiły się nowe media społecznościowe i formy komunikacji, które wywołały potrzebę nazwania nowych zawodów, w których kobiety zaczęły pracować na równi z mężczyznami. Jednak w Rosji władza wpływa na wszystko, nawet język może stać się powodem prześladowań. I tak, feminyty mogą być uznawane przez sądy za ekstremizm, za przynależność do środowiska LGBT, które jest nieuznawane przez Kreml i podlega karom. Część społeczeństwa odrzuca feminyty. To pozostałość patriarchy w polityce, religii, mentalności, kulturze czy sowieckiego myślenia, owego bycia homo sovieticus. Część obawia się represji konserwatywnych władz, reżimu, sojuszu patriarchy i współczesnego „cara”. Ale język nie do końca obawia się tej polityki.

I znów świat zaczął się zmieniać. Pojawiła się potrzeba zauważenia nie tylko kobiet, ale również osób, które nie identyfikują się z konkretną płcią. Pojawiła się ogólnoswiatowa tendencja do poszanowania wszystkich, do łamania stereotypów płciowych – język równościowy, neutralny płciowo, inkluzywny. Zapewne znów będzie on napiętnowany przez urzędników prokremlowskich. Część społeczeństwa odrzuci go, jak odrzuca feminyty, potępi. Pewnie znów będą donosy, skargi na „zaśmiecanie” języka. Ale czy język, którym posługują się Rosjanie, podda się władzy na Kremlu? Może strach przed karami, koloniami karnymi, łagrami powstrzyma jego ewolucję, a może społeczeństwo odważy się zmienić myślenie, sposób porozumiewania się? Na razie takie słowa istnieją, a nauczyciele i tłumacze muszą je znać. Najpierw sami muszą się nauczyć nowej leksyki, gdyż ten język jest zupełnie inny niż ten, którego uczyliśmy się nawet niedawno. Tak samo przecież zmienił się język polski, wzorując się na angielskim, zmienił się język niemiecki, hiszpański i inne. Musimy na bieżąco reagować na te zmiany i jak mówią Rosjanie – „być w kursie” (быть в курсе), czyli orientować się, znać oraz rozumieć. A dziś dodać do tego należy – szanować, nie dyskryminować, nie poddawać się stereotypom, które mniej czy więcej siedzą w nas,

gdyż też w jakimś stopniu jesteśmy częścią tego posowieckiego, pokomunistycznego „dziedzictwa”. W sensie politycznym udało się nam wyzbyć tego, oby udało się w sensie lingwistycznym.

Bibliografia

- Chmura-Rutkowska, I. (2024). *Feminy – dlaczego TAK?* Pobrane z: <https://www.niebieskalinia.pl/aktualnosci/artykuly-niebieskiej-linii/feminy-dlaczego-tak-11442023>.
- Feminy na rynku pracy – przykłady i zastosowanie w języku.* (2025). Pobrane z: <https://porady.pracuj.pl/praca/feminy-na-ryнку-pracy>.
- Język neutralny płciowo w Parlamencie Europejskim.* (2018). Pobrane z: <https://asbir.pl/wp-content/uploads/2024/06/Parlament-Europejski-2018-Język-Neutralny-Płciowo-w-Parlamencie-Europejskim.pdf>.
- «Настоящие мужчины» в прокремлевской риторике. (2022). Pobrane z: <https://ridl.io/ru/nastoyashhie-muzhchiny-v-prokremlevskoj-ritorike/>.
- «Они все против Путина»: в Госдуме предложили признать феминизм экстремистской организацией. (2023). Pobrane z: <https://itsmycity.ru/2023-04-04/agentura-zapada-v-gosdume-predlozhili-priznat-feminizm-ekstremistskoj-ideologii>.
- «Срам, который левацкие немывые бабичи используют». Виталий Милонов призвал признать феминизм экстремизмом. (2024). Pobrane z: <https://msk1.ru/text/world/2024/01/19/73139729/>.
- Габдуллина, Э., Воронов, А. (2024). *Авторкам на заметку.* Pobrane z: <https://www.kommersant.ru/doc/6464776>.
- Гендерно-нейтральный язык. Зачем и как его использовать?* (2024). Pobrane z: <https://translyaciya.com/gender-inclusive-language>.
- Гендерно-нейтральный язык. Местоимение one/ex и нейтральные обращения.* (2021). Pobrane z: <https://vk.com/@mirrrraf-genderno-neitralnyi-yazyk-mestoimenie-oneeh-i-neitralnye-obr>.
- Гребенникова, В. (2023). *Как говорить на гендерно-чувствительном языке.* Pobrane z: <https://theothersby.org/ru/yak-razmaulyats-gendarna-chullivaj-movaj/>.
- Гурко, Т. (1998-2025). *Понятие «гендер» в российской социологии.* Pobrane z: https://www.isras.ru/blog_gurko2.html?&printmode.
- Диктаторы всегда против феминизма? А вот и нет.* Pobrane z: <https://holod.media/2023/12/08/diktatory-feministy/>.
- Кирилочкина, В., Россман, Э., Жук, Д., Андреева, А. (2022). *Как жили женщины в Советском Союзе и почему там не было гендерного равенства.* Pobrane z: <https://www.forbes.ru/forbes-woman/458931-kak-zili-zensiny-v-sovetskom-souze-i-pocemu-tam-ne-bylo-gendernogo-ravenstva>.
- Коалсон, Р. (2024). *Туалетные войны: Кремль все громче заявляет о защите «традиционных ценностей» на фоне растущих проблем.* Pobrane z: <https://rus.azattyq.org/a/russia-toilet-wars-presidential-election/32780743.html>.
- Кубаева, О. (2022). *Новая волна феминизма в современном русском языке.* Pobrane z: <https://cyberleninka.ru/article/n/novaya-volna-feminitivov-v-sovremennom-russkom-yazyke>.

- Левченя, К. (2023). «Уважаемый(ая) клиент(ка)»: зачем компаниям гендерно-нейтральный язык. Pobrane z: <https://www.forbes.ru/forbes-woman/489094-uvazaemyj-aa-klient-ka-zacem-kompaniam-genderno-nejtral-nuj-azyk>.
- Ольгин, К. (2024). *Настало время ответить на стыдные вопросы о гендерно нейтральных туалетах. Что это такое? Они запрещены в РФ? И правда ли их где-то «насаждают»? Пожалуйста, покажите этот текст Владимиру Путину.* Pobrane z: <https://meduza.io/cards/nastalo-vremya-otvetit-na-stydnye-voprosy-o-genderno-neytralnyh-tualetah-cto-eto-takoe-oni-zaprescheny-v-rf-i-pravda-li-ih-gde-to-nasazhdayut>.
- Опрос показал, что большинство россиян негативно относится к феминитивам.* (2023). Pobrane z: <https://www.bfm.ru/news/518565>.
- Павлова, А. (2016). Гендерная асимметрия в обозначениях социальных ролей в русском языке в аспекте восприятия. *Przegląd Wschodnioeuropejski*, VII/2, 211-221.
- Пиперски, А. (2019). *Коварные суффиксы. Как современные феминитивы меняют русский язык.* Pobrane z: <https://nplus1.ru/material/2019/11/28/russian-feminitives>.
- Российские военные просят Путина защитить их от феминисток, которые по заказу «Англосаксов» разрушают семьи.* (2025). Pobrane z: <https://novosti.dn.ua/ru/news/393575-rossijskie-voennye-prosyat-putina-zashhitit-ih-ot-feministok-kotorye-po-zakazu-anglosaksov>.
- Рябова, Т. (2006). Политический дискурс как ресурс «создания гендера» в современной России. *Культура. Общество. Т. XVIII. Вып. 4(32)*, 307-320. Pobrane z: <https://cens.ivanovo.ac.ru/publications/riabova-politicheskiy-diskurs.htm>.
- Хетерингтон, Ф. (2017). *Россия: Спорное наследие СССР в гендерных вопросах.* Pobrane z: <https://russian.eurasianet.org/node/64951>.
- Чевтаева, И. (2023). *Как пропаганда РФ атакует Украину через гендерные стереотипы.* Pobrane z: <https://www.dw.com/ru/kak-rossijskaa-propaganda-atakuet-ukrainu-cerez-gendernye-stereotipy/a-64797782>.
- Шипачева, Д. (2022). *Краткая история феминизма в СССР и России.* Pobrane z: <https://www.pravilamag.ru/articles/301323-kratkaya-istoriya-feminizma-v-sssr-i-rossii-ot-xix-veka-do-nashih-dney/>.
- Словарь гендерно-нейтрального языка.* Pobrane z: <https://ru.pronouns.page/dictionary>.